

אנו למדים בעיקר כי מפלגת שלטון ותיקה יורדת ממעמדה בשל יצרי פלגנות וחשבונות אישיים, חימום ממושך ומשחית של הכיסא, ניתוק מהשטח ומהדור הצעיר, נוקשות מושגית ורעיונית (ועם זה, לאו דווקא לדעת המחבר אך לדעת חלק מהדמויות, גם התרככות של עמוד השדרה האידיאולוגי), וכנראה גם בשל חולשתו המובנית של כל גוף גדול מדי.

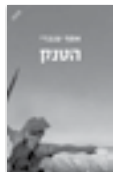
צ"א

הטנק

אסף ענברי

ידיעות ספרים, 2018

271 עמ'

כמעט עשר שנים חיכו אוהבי 'הביתה' של אסף ענברי לספרו הבא. אך המחקר ההיסטורי המדוקדק וצורת הכתיבה הייחודית שענברי גזר על עצמו תובעים כנראה זמן רב; ענברי סיפר שעבד על ספרו החדש, 'הטנק', שבע שנים תמימות.

ואכן, 'הטנק' כתוב באותה צורת כתיבה חסכנית ומדויקת ש'הביתה' נכתב בה. אין מדובר רק בבחירה סגנונית, אלא במעשה אידיאולוגי: בטיפוח מה שענברי רואה כמסורת הספרות העברית מן המקרא ואילך, שהוא "סיפורת-פעולה היסטורית-לאומית". הספרות העברית מושתתת לדעתו "על תפיסת הזמן כהיסטוריה" ועל "תפיסת האדם כחלק מלאום". 'הביתה' קיפל בתוכו את עלייתו ונפילתו של המפעל הקיבוצי דרך סיפורם של חברי קיבוץ אחד בעמק הירדן – והפעם ענברי מגולל את סיפור תקומת

הממשלה מגולדה וספיר לרבין ופרס. אך השחקנים הראשיים הם פלגיו של מחנה הפועלים, התפלגויותיו, ועידותיו, ועדותיו, אהבותיו, שנאותיו, ראשיו, שריו, יועציו ועיתונאיו. הקרע בין בן-גוריון לאשכול מסמן את תחילת התהליך, ריב האיתנים בין פרס לרבין מלווה את הבשלתו.

את מי שאיננו פריק מובהק של היסטוריה פוליטית, מי שאיננו חנן קריסטל בהתהוות, הספר יעניין במידה אך גם קצת יטריח. המעקב אחר נפתולי יום הקטנות של הפוליטיקה לצד טלטלותיה הגדולות, מריבה אחר מריבה ובחירות אחר בחירות, חיוני למחקר כזה; אך בררנות בציטטות הארוכות והחוזרות מפי חכמני העיתונות למיניהם הייתה מועילה לספר. בעיקר חסרים בו קו סיפורי ונשמה סיפורית. גם ספרי עיון היסטוריים השומרים כמו הספר הזה על אמות מידה מחקריות גבוהות יודעים לפעמים לארגן את סבך המציאות כסיפור מרתק. כאן זה לא כל כך קורה. אלדר מתבל את הספר במעט אנקדוטות ובתובנות אחדות של מבט לאחור מעשה, אך נמנע מלתת חותם של מחבר ומארגן. ואולי כך נכון לכתוב היסטוריה.

ועדיין, אם גם בעקיפין ומתוך קשב להעדפות הציטוט של המחבר, אפשר לאתר בספר קצות חוט של נטיית לב ולקחים. מבעד לניטרליות ולאמפתיה הכללית שהמחבר נוקט כלפי דמויותיו, מבצבצת הכרעה ברורה שלו נגד מהלכיו של בן-גוריון ב"פרשה", שהובילו לפרישתו ולפילוג מפא"י. הלקחים הפוליטיים שהמחבר רומז להם די פשוטים, אך כמובן הם מקבלים משנה תוקף בשל עיגונם הנרחב במציאות.

יש זיכרון לראשונים

מבחר מאמרי ביקורת על
סיפורי צבי לוז

עורכת: תמר רוה

הקיבוץ המאוחד, 2017 | 172 עמ'

אוסף מאמרים זה מבקש להתחיל תיקון: להציב את צבי לוז במקום הראוי לו, לדעת העורכת והכותבות המרכזיות, בין הסופרים המוכרים, הנקראים והנחשבים. לוז, איש דגניה ב' (ובנו של יו"ר הכנסת בעבר קדיש לוז), פרופסור אמריטוס לספרות באוניברסיטת בר-אילן, ידוע כיום לאנשי ספרות בספריו העיוניים במחקר הספרות אולי יותר מכפי שהוא ידוע להם, קל וחומר לציבור הרחב, כמחברם של רומאנים וסיפורים – אף שכמה מספריו עשו רושם בהופעתם בשנות השבעים והשמונים.

לנוכח האיכויות המאפיינות את מיטב ספריו של לוז, ואשר מתגלות יפה בספר, נידחותו של סופר זה מצטיירת כתופעה בלתי מוצדקת שהיא תוצאה של צניעותו, של הימנעותו מקידום עצמי, וגם של חריגותו הרעיונית שהיא לו כמעט תכונת-אופי. לוז מסויג מהרעיון הקיבוצי שעל ברכיו הקולקטיביסטיות גדל, ומכמה מערכי הלוויין שלו כגון החילוניות הדווקאית; אך למרות זאת הוא הקדיש לקיבוץ את מרב כתיבתו הספרותית והוא גר בו עד היום. גישתו כחוקר ספרות עברית, שניכר כי בשבתו כסופר גזר ממנה הלכה למעשה, חריגה אף היא. היא לאומית-יהודית מאוד: לוז רואה בספרות העברית מהות נבדלת מספרות העולם, שיש לה ערכים ואמות מידה עצמאיות. סיפוריו ריאליסטיים כמצוות

ישראל ומחירה דרך דמויותיהם של חמישה. חמשת הגברים שיצרו, וגם קשרו את חייהם במיתוס של עצירת הטנק הסורי בפאתי דגניה במלחמת העצמאות.

שלום הוכבאום, בורקה בר-לב, דוד זרחיה, יצחק עשת ושלמה אנשל הם אנשים אמיתיים, דמויות היסטוריות ממשיות. כולם הצילו את מדינת ישראל הנולדת בכך שעצרו את טורי השריון הסוריים ששעטו ממזרח. כל אחד מהם עשה זאת באותו מקום ומול אותו טנק, אך בדרך שונה, ובלו להכיר את האחרים. סיפורם מצטלב באינספור דרכים ומנגיד אתוסים של לידה מן הארץ מול קימה מן התופת, של מסירות לאומה ותחושת נבגדות, של נאמנות ואכזבה.

הטנק הוא נקודת כובד של פלדה בעלת מסה אדירה. חמשת הגברים מתקשים להשתחרר ולהמריא ממנה. חייהם צומחים סביב כלי הרכב שבשערי דגניה, וסביב שנתם החמישים הם נקלעים למשבר אישי השזור במשבר הלאומי – מלחמת יום הכיפורים, ולנקודת הכרעה.

הספר הוא סיפור אגדות פלאי ומסמך דוקומנטרי כאחד. הוא ראי לכאבי שלושים שנותיה הראשונות של המדינה, הכתוב ביד אוהבת ועם קריצה. נשאר רק לקוות שלמרות הרצינות הרבה ועומס המשמעות שביצירה ייכתב הספר הבא במרווח קצר יותר מזה שקדם לו.

י"מ